

L'obscura tasca dels grups d'afezionats

«Amateurisme», bressol de vocacions

Joaquim Vilà i Folch. Crític teatral del diari «Avui» i de la revista «Serra d'Or».

Els grups que es dediquen a fer teatre en les seves hores lliures, acabades les seves feines habituals, tenen una forta tradició a Catalunya. És fàcil seguir, història enllà i amunt i avall del país, el rastre de representacions populars fetes a redós de devocions religioses, festes, aplecs i celebracions. Ben segur que estirant el fil ens endinàriem en l'Edat Mitjana.

A finals del segle XVIII trobem nombroses notícies de representacions privades les quals es presentaven en tres fronts diferents segons l'estament social que les produïa. Les unes es realitzaven als palaus de l'aristocràcia o de l'alta burgesia; altres, eren presentades en locals més modestos de la petita burgesia o liderades per persones de professió liberal; la menestralia i la

pagesia utilitzaven els locals més diversos: magatzems, golfes, dependències secundàries de convents i casals nobles i, també, al propi domicili, a la *sala i alcova*.

El 3 de novembre del 1850 començà l'activitat del Teatre de l'Odeon, en el local que havia estat biblioteca del convent de Sant Agustí. Funcionava els diumenges, a la tarda i a la nit, i els grups que hi actuaven estaven formats per actors vocacionals els quals, durant la setmana, tenien el seu ofici i assajaven les peces teatrals a les nits per tal de poder-les representar el diumenge. Els assistents habituals eren, també, treballadors. Paral·lelament, però, el romanticisme liberal, la Renaixença literària i l'obrerisme crearen unes necessitats associatives que van propiciar el caliu

Fotografia: Arxiu L'Or, Nou

d'aquestes representacions de teatre vocacional. Els ateneus, els centres i les societats obreres —més o menys lligats als partits polítics i al catolicisme social—, els esforços i les iniciatives personals —com les de Josep Anselm Clavé— i les col·lectives, crearen la xarxa social que va permetre una considerable conscienciació cultural i que es perllonga fins als temps actuals.

El 1929 es creà l'Associació de Teatre Selecte (ATS) i, poc temps després, el 1932, la Federació Catalana de Societats de Teatre Amateur (FCSTA), la qual aplegava els grups de teatre d'aficionats del país. Presidida per Lluís Masriera —el president honorari era Apel·les Mestres— s'havia adherit al Comité International pour les Théâtres Populaires i comptava amb un butlletí anomenat *Teatre*. Durant la guerra, a finals del 1937, sorgiren els Elencs Catalans de Guerra, que fins i tot feien representacions al mateix front.

Després de la guerra, encara el 1939, el teatre *amateur* es reorganitza i són una bona colla les poblacions que ja presenten les tradicionals representacions nadalenques d'*Els Pastorets* malgrat les prohibicions i les restriccions imposades. I algunes, en català. Tanmateix, la represa, en plena repressió de postguerra, va ser molt difícil.

En cercles intel·lectuals a l'entorn d'institucions com la universitat, l'Institut del Teatre, de nuclis castellanitzants propiciats pel Frente de Juventudes, hi hagué grups que intentaren surar en el desert cultural amb una especial atenció al teatre clàssic castellà, a la renovació formal i ideològica del teatre europeu immediatament anterior i, més tard, amb la necessitat de trobar autors joves. Sempre, però, en castellà. Vuit, deu, dotze grups, segons els anys i les circumstàncies, es movien així a la ciutat de Barcelona.

En casos particulars, la intel·lectualitat catalana, en una posició resistent, organitza reunions privades on es fan lectures, petites representacions, sessions d'un cert aire experimental...

Als pobles, als barris, als locals dels antics centres obrers, la pressió ambiental obliga a fer les representacions en castellà. Sainets noucentistes, peces dels germans Quintero, de Benavente, d'incursions a peces clàssiques castellanes i, en els millors moments, espectaculars muntatges de sarsueles, formen el repertori habitual al costat d'*Els Pastorets*, que són les primeres representacions que recuperen l'ús del català i que són el bressol de noves vocacions teatrals i l'escola indiscutible d'una manera de fer teatre.

El 1949 es creà, amb la voluntat d'atendre el teatre *amateur* i d'insinuar un pont de continuïtat amb els moviments d'abans de la guerra, el Foment de l'Espectacle Selecte i Teatre Associació (FESTA), atent a qualsevol escaleta i a qualsevol possibilitat per tal de mantenir el caliu de l'activitat popular i recuperar aquelles iniciatives que, dins la situació, fossin més adients. Com tants altres organismes, FESTA es crea com una entitat confessional que s'empara a redós de l'Església, possibilitant una entesa —més

o menys migrada segons els casos, el lloc geogràfic, les pressions personals locals, etc. — entre els organismes culturals de la dictadura i la manera de ser de les diverses agrupacions teatrals. En els moments de màxima activitat, FESTA acollia uns 700 grups tot i que, en aquells anys, se'n podien comptar uns 1.500 que feien representacions teatrals cada setmana. L'Agrupació Dramàtica de Barcelona (ADB) es va adherir a FESTA l'any 1958.

Amb l'aparició de l'anomenat *teatre independent*, el teatre *amateur* va modificar lentament les seves posicions en adonar-se del que representava aquest canvi d'actitud. Aquesta renovació és propiciada, també, per la gent *independent* que no es professionalitza i retorna als grups *amateurs*. A poc a poc, hi ha una atenció pels nous textos, per noves maneres de treballar. Les noves condicions socials, amb el canvi de la composició humana i amb els nous hàbits que serveix el progrés, obliga a una nova formulació dels grups vocacionals, els més inquiets dels quals demanen ajuda a les institucions i renoven —tècnicament— els seus locals. El nou mirall que es crea amb un teatre professional que vetlla contínuament per la qualitat dels seus productes, millora també l'exigència dels seus resultats. Amb tot, aquest canvi és molt irregular segons les característiques i les dinàmiques internes de les diverses associacions i, si bé trobem grups *amateurs* que treballen amb una exigència professio-

L'Ou Nou, de Sant Andreu, responsable durant molts anys de l'animació teatral d'un ampli sector urbà i col·laborador en la seva etapa inicial del Teatre del Nord de la Ciutat, pot representar la gran solvència que sovint assoleixen els grups no professionals. A la pàgina de l'esquerra, una escena de «L'Hostal de la Glòria». A sota, «El Cafè de la Marina». Sagarra és un dels autors més representats pel teatre «amateur».

nal, en trobem d'altres que encara treballen amb un estil i uns recursos que han quedat ancorats en el temps.

A primers de novembre de 1985 el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya a instàncies de diversos col·lectius —que ja van fer sentir la seva veu en el I Congrés de Cultura Popular i Tradicional (1981-1982)— va organitzar a Igualada el I Congrés de Teatre Amateur de Catalunya amb els objectius de reconèixer la realitat del moviment després del canvi, de re-situar el teatre *amateur* en el context contemporani i, sobretot, de constituir una Federació de Grups Amateurs de Teatre que fes de pal de paller de tot el moviment. El Congrés va aplegar prop de 500 congressistes i comptava amb 128 grups representants. La simple enumeració dels espectacles que amarien les ponències, els col·loquis, els debats i les taules rodones ja és una mostra de la voluntat de renovació del moviment: *El berenar dels generals*, de Boris Vian, pel Teatre d'Art de Banyoles; *Agnus Dei* (Agnès de Déu) de John Pielmeyer, per la Joventut Artística de Calella; *Sarsuela de malves* de Jaume Serra i Fontelles, per Els Altres de Santa Coloma de Queralt; *Deixeu-me ser mariner* de Jaume Serra i Fontelles, per L'Esquella de la Torratxa de la Seu d'Urgell; i accions teatrals al carrer a càrrec dels Grups de Teatre Igualadins.

Actualment, la Federació de Grups Amateurs de Teatre de Catalunya agrupa 157 grups amb una àmplia dispersió comarcal. A la ciutat de Barcelona hi ha 23 grups federats, si bé en fun-

cionen més que no s'han unit a l'organització. Dins l'àmbit metropolità, aproximadament descrit per un cercle que abastés fins a Vilanova, Terrassa i Mataró, podem comptar entre cinquanta i seixanta grups federats més. La FGATC organitza una roda de representacions i tallers de teatre (22 la temporada passada) que donen una formació bàsica d'interpretació, direcció, escenografia i maquillatge-vestuari, i promou un premi a textos inèdits —el Memorial Santos Antolí— dotat amb mig milió de pessetes per al guanyador i 200.000 per al finalista, que inclou també un concurs de projectes de muntatge entre els grups i una ajuda econòmica per al projecte guanyador. La Federació informa els associats de totes les convocatòries de concursos de teatre *amateur* (només a Barcelona ciutat n'hi ha dos, un a Sant Andreu i un altre a Gràcia), i té el projecte d'editar un butlletí i de promoure, juntament amb la Federació d'Ateneus de Catalunya, una Societat d'Usuaris de la Propietat Intel·lectual de Catalunya, amb l'objecte de limitar les pretensions de la Societat d'Autors (SGAE), que consideren excessiva i no ajustada a la realitat de les entitats.

Tanmateix, la problemàtica dels grups *amateurs* té un dels seus punts principals en l'encaïment dels muntatges i en la dificultat de distribució del producte acabat. Hi ha encara, tot i l'esforç, problemes d'infraestructura de locals —tant per la seva existència com pel seu condicionament—, i la diversitat de formació artística i tècnica dels seus components.

Triangle Teatre, de Cornellà, il·lustra l'exigència amb què molts grups d'aficionats es plantegen el seu treball. La imatge pertany a «Pedra de tartera», la narració de Maria Barbal amb la versió i dramaturgia de Joaquim Vilà i Folch, autor de l'article. L'espectacle va ser estrenat el 1990.